

GroenVisie Vijfheerenlanden 2040

De raad van gemeente Vijfheerenlanden,

gezien het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 7 november 2023;

Besluit:

1. De GroenVisie Vijfheerenlanden 2040 vast te stellen.
2. Het Groenbeheerplan Vijfheerenlanden 2024 - 2028 vast te stellen.
3. Een structureel investeringsbudget beschikbaar te stellen van € 537.000,- vanaf 2024 voor het structureel vervangen van groen na einde levensduur en de kapitaallasten € 24.165 vanaf 2025 te dekken door te beschikken over de Stelpost areaal ontwikkeling.
4. Het huidige exploitatiebudget structureel te verhogen met € 300.000,- vanaf 2024 voor het onderhoud van het openbaar groen en de lasten te dekken door te beschikken over de Stelpost areaal ontwikkeling.
5. Het budget Kwaliteit buitengebied van € 30.000 in te zetten voor het aanplanten van bomen voor iedere nieuwe woning en elk pasgeboren kind binnen onze gemeente en daarmee te besluiten het fonds Kwaliteit buitengebied breder inzetbaar te maken en in te zetten ter verbetering van de kwaliteit van zowel het stedelijk gebied als het landelijk gebied.
6. De Bomenverordening gemeente Vijfheerenlanden 2023 vast te stellen.
7. De bebouwde kom in de zin van artikel 4.1, onder a Wet natuurbescherming aan te wijzen de bebouwde kom zoals aangewezen bij besluit gepubliceerd op 3 januari 2022 (Gemeentebblad 2022, 602) voor de Bomenverordening gemeente Vijfheerenlanden 2023 vast te stellen.

Groen verbindt Lek met Linge

Voorwoord

Wat doen mensen als ze even willen ontspannen? Ze zoeken de natuur op. Een park, een bos of wandelen langs het water. De natuur geeft rust, laat de gedachten een moment de vrije loop. En na een verhuizing? Wat is dan het puntje op de i, dat van het huis een thuis maakt? Juist, een bos bloemen op tafel en een plant in de vensterbank!

Hetzelfde geldt voor de openbare ruimte. Natuurlijk is het belangrijk ruimte te maken voor wonen, werken, verkeer en parkeren. Maar een gemeente is kil en kaal zonder openbaar groen. Groen geeft de kernen uitstraling. Groen, water, natuur, het verbindt alle functies die de harde gebouwen en versteende wegen in zich dragen.

Groen en water zijn dus van grote waarde in een gemeente. Ons streven is om te bouwen aan klimaatadaptie. Een robuust groenbeleid is hier zeer belangrijk in. Het biedt ons keuzes. Meer groen, minder verharding, minder gazon meer kruidenrijk gras. Het geeft variatie waar de biodiversiteit van profiteert. Waar onze inwoners van profiteren.

Het groenbeleid geeft inwoners een gezonde buitenruimte waar ontspanning, werk en welbevinden samenkomen in de tuinen van Vijfheerenlanden.

Teus Meijdam, wethouder Openbare Ruimte

Leeswijzer

Deze GroenVisie gaat in op de betekenis van groen in de buitenruimte van de gemeente Vijfheerenlanden. Het geeft in grote lijnen weer welke functies het groen om ons heen heeft en op welke wijze we dat waarderen. Het is geen blauwdruk voor de inrichting noch geeft het een vast stramien voor het beheer van groen in straten, pleinen of parken. Het biedt wel uitgangspunten voor de inrichting van de buitenruimte én het bomen- en groenbeheer. Vijfheerenlanden geeft hiermee richting aan het karakter en de uitstraling van het openbare groen in de gemeente.

Het gaat om al het groen binnen onze gemeentegrenzen. Al dan niet in combinatie met water. De nadruk ligt op het groen in eigendom of beheer van de gemeente Vijfheerenlanden. Dat ligt merendeel binnen de bebouwde kom van steden en dorpen. Deze GroenVisie gaat echter ook over particulier groen binnen de bebouwde kom en over groen in het buitengebied dat in eigendom is van derden. Zoals particulieren,

de provincie Utrecht, het Waterschap Rivierenland of bijvoorbeeld Zuid-Hollands/Utrechts Landschap en Staatsbosbeheer.

Deze GroenVisie is als volgt opgebouwd:

Hoofdstuk	Toelichting
Inleiding	De wettelijke kaders en onze gemeentelijke uitgangspunten volgens de Omgevingsvisie 'Wonen, Werken en Mobiliteit'.
Hoofdstuk 1	Een korte historie van onze groene gemeente. De wijze van inrichting en beheer van de openbare ruimte maakt duidelijk waar we vandaan komen en waar we naar toe willen.
Hoofdstuk 2	De functie van groen voor Vijfheerenlanden, uitmondend in de GroenVisie van Vijfheerenlanden. Ofwel 'waarom' groen belangrijk is.
Hoofdstuk 3	De 3 principes waarmee wij het belang van groen op de kaart zetten: • Verbinden, door het realiseren van een groen-blauwe dooradering door heel Vijfheerenlanden; • Natuurvolgend, door zoveel mogelijk gebruik te maken van natuurlijke processen; • Kwaliteitsgericht, door de kwaliteit van de buitenruimte te bepalen aan de hand van de functie en uitstraling van de locatie in relatie tot de beheerkosten. Ofwel 'hoe' we het gaan doen.
Hoofdstuk 4	De principes verbinden, natuurvolgend en kwaliteitsgericht worden nader uitgewerkt voor de zes groene ambities: • Vergroenen; • Groeninclusief ontwikkelen; • Identiteit; • Klimaatrobuust; • Biodiversiteit; • gezondheid. Ofwel 'wat' gaan we doen?
Hoofdstuk 5	We monitoren om te bepalen of we nog steeds op de juiste groene koers zitten.
Hoofdstuk 6	Deze GroenVisie eindigt met een doorkijk naar de toekomst.

Inleiding

In de gemeente Vijfheerenlanden is natuur altijd dichtbij. De Zouweboezem, de uiterwaarden van Lek en Linge, Diefdijk zuid of de polder Bolgerijen liggen veelal op loop- of fietsafstand. De vele waterpartijen, bomen(lanen), bosjes, weilanden, grienden, akkers, plantsoenen, monumentale bomen, kruidenrijke bermen en gazons dragen bij aan het groene karakter van onze gemeente. Het groene buitengebied loopt geleidelijk over in stad en dorp. Bomen, heesters en oeverbeplanting in de bebouwde omgeving zorgen voor een natuurlijke huisvesting. Ooievaars, vleermuizen, bevers, kikkers en talloze andere diersoorten zijn daardoor onze directe burens.

Groen - gecombineerd met blauw (open water) - bepaalt voor een belangrijk deel de kwaliteit van onze openbare ruimte. Het is hét visitekaartje van deze gemeente. Het groen in het uitgestrekte buitengebied en het kleurrijke groen binnen de bebouwde kom horen bij elkaar en versterken elkaar.

Waarom een GroenVisie?

Een groenvisie is nodig om helder te hebben waar we naartoe gaan met het groen in de gemeente Vijfheerenlanden. Voor het buitengebied is er een Landschapsvisie. Voor het groen binnen de kom is deze Groenvisie. Beide visies gaan ook voorbij de komgrenzen en sluiten op elkaar aan en versterken elkaar.

Het is niet mogelijk om alle ambities op de korte termijn te realiseren. De GroenVisie helpt om telkens stappen in de juiste richting te (blijven) zetten. Hiermee bereiken we op den duur het beoogde eindbeeld. Als we althans blijven toetsen of we nog steeds op de juiste koers zitten en deze bijstellen wanneer dat nodig is. Zo blijven de plannen actueel en kunnen we inspelen op nieuwe uitdagingen in de toekomst.

Definities

Onder 'groen' verstaan we in deze GroenVisie al het groen in de buitenruimte. Dus alle beplantingen, bomen en vegetatietypes. Onder 'blauw' verstaan we de verzameling van waterpartijen als rivieren, kanalen, plassen en sloten. Groen en blauw zijn zowel in ons buitengebied als binnen de bebouwde kom nauw met elkaar verbonden. Het ligt als een netwerk door onze gemeente. Een deel van dit netwerk vormt de groenstructuur van Vijfheerenlanden. Op veel plekken is dit dus eigenlijk een 'groenblauwe structuur'.

Groenblauwe structuur in woonwijk

Kader

De kwaliteit van de openbare ruimte wordt natuurlijk niet bepaald door het groen alleen. De uitgangspunten voor groen sluiten daarom aan bij de uitgangspunten voor mobiliteit, wonen, recreatie, werken en milieu. Tegelijkertijd krijgt ook het harmoniseren van het groenbeleid van de voormalige gemeenten Zederik, Leerdam en Vianen vorm. De actualisatie van de visie op groen is ook wenselijk door de introductie van de Omgevingswet.

Gemeentelijk beleid waarop GroenVisie onder andere aansluit:

- Omgevingsvisie Vijfheerenlanden (i.o. 2023);
- Mobiliteitsvisie 2040 Vijfheerenlanden;
- Woonvisie Vijfheerenlanden 2020;
- Speelruimtebeleid (2021);
- Gemeentelijk
- Rioleringsplan Vijfheerenlanden 2021-2025;
- Bodem kwaliteitskaart 2020;
- Cultuurhistorische Waardenkaart (2022);
- Landschapvisie (2023), Nota grondbeleid (2023);
- Samenhangend Duurzaamheid Beleid Vijfheerenlanden (2021).

Landschapsvisie Vijfheerenlanden

Landschappelijke raamwerk

- UITERWAARDEN**
 - Verder ontwikkelen van de uiterwaarden als dynamisch natuurlijk landschap
- STROOMRUGGEN**
 - Versterken van het kleinschalig afwisselend cultuurlandschap op de stroomruggen
- HALFOPEN GRIENDENLANDSCHAP**
 - Versterken van het halfopen griendenslandschap met een afwisseling van grienden, broekbossen en weides
- VEENWEIDELANDSCHAP MET RIVIERINVLOEDEN**
 - Behouden en versterken van het open veenweidelandschap
 - Behouden en versterken van het wat meer verdichte landschap met boomgaarden op de veenstroomruggen
- LINTEN**
 - Versterken van de karakteristieken van de bebouwingslinten
 - Ruimte voor plattelandsbiedrijvigheid
- STADS- EN DORPSRANDEN**
 - Investeren in de stads- en dorpsranden
 - Verbeteren stad-landverbindingen
 - Ruimte voor water, natuur, energie, kleinschalige landbouw en recreatie

Klimaatbestendig en waterrobuust

- Ruimte voor de Rivier 2.0: Ruimte voor waterberging, natuurontwikkeling en recreatie
- Ruimte voor gebiedseigen water vasthouden, geleidelijk vernatten en vergroenen met broekbossen en grienden
- Bodemdalingsgevoelige gebieden: tegengaan bodemdaling door geleidelijke vernatting
- Aantrekkelijke en toekomstbestendige dijk(versterking)

Energie uit het gebied

- Bestaande windturbines
- Zoeklocaties wind
- Weidevogelkerngebied: alleen windturbines onder voorwaarden

Ruimte voor recreatie

- Versterken waterfronten
- Ontwikkelen oeverrecreatie
- Ontwikkelen van groene polders (natuurbeleving)
- Ontwikkelen van pleisterplaatsen (intensieve recreatie)

Sterke, toekomstbestendige landbouw

Ruimte voor (circulaire, natuurinclusieve, klimaatbestendige) landbouw:

- Fruitteelt
- Akkerbouw
- Agroforestry
- Grienden en broekbossen
- Natte teelten
- Melkveehouderij

Robuust en gevarieerde natuur

- Versterken en verbinden natuurwaarden in de binnendijkse polders
- Opheffen barrières in lokale ecologische verbindingzones
- Versterken netwerk **prachtlinten** en prachtsloten
- Versterken groenstructuur Merwedekanaal
- Weidevogelkerngebied
- Bestaand ecoduct
- Natura 2000 gebied; Natuurnetwerk

- Behouden en versterken militair landschap
- Stiltegebied

Het landschap ontsloten

- Bestaande veerpont
- Versterken recreatieve routes
- Versterken doorgaande recreatieve route langs de Lek
- Opheffen/verzachten van knelpunten/barrières in recreatieve routes
- Zoeklocaties nieuwe fietsverbinding (indicatief)
- Zoeklocaties nieuwe wandelverbinding (indicatief)
- Uiterwaarden beter toegankelijk maken
- Extra stops waterbus

10

Deze GroenVisie volgt (inter)nationale natuur- en groendoelen. Zoals het rijksbeleid 'Nederland Natuurpositief 2019' en de 'Natuurvisie' van de provincie Utrecht. Hierin staan behoud, versterking en verbinding van natuur centraal. Dit krijgt vorm in een robuust netwerk (onder andere Natuurnetwerk Nederland, ofwel NNN) en meer aandacht voor beleefbaarheid en toegankelijkheid van natuur. Hiernaast is er re-

gelgeving voor natuur. De Wet natuurbescherming (opgaand in de Omgevingswet) biedt regels voor gebiedsbescherming, soortbescherming en bosbescherming. De gemeente heeft regels ter bescherming van beschermwaardige bomen vastgelegd in de Algemeen Plaatselijke Verordening (opgaand in de planregels van het Omgevingsplan).

Omgevingsvisie Vijfheerenlanden

De gemeentelijke Omgevingsvisie laat zien wat Vijfheerenlanden belangrijk vindt voor onze fysieke leefomgeving. Wij zijn een duurzame gemeente waar natuur, mens en economie in balans zijn. Een plek waar iedereen veilig en plezierig kan wonen, werken en recreëren. Wij werken daarom aan:

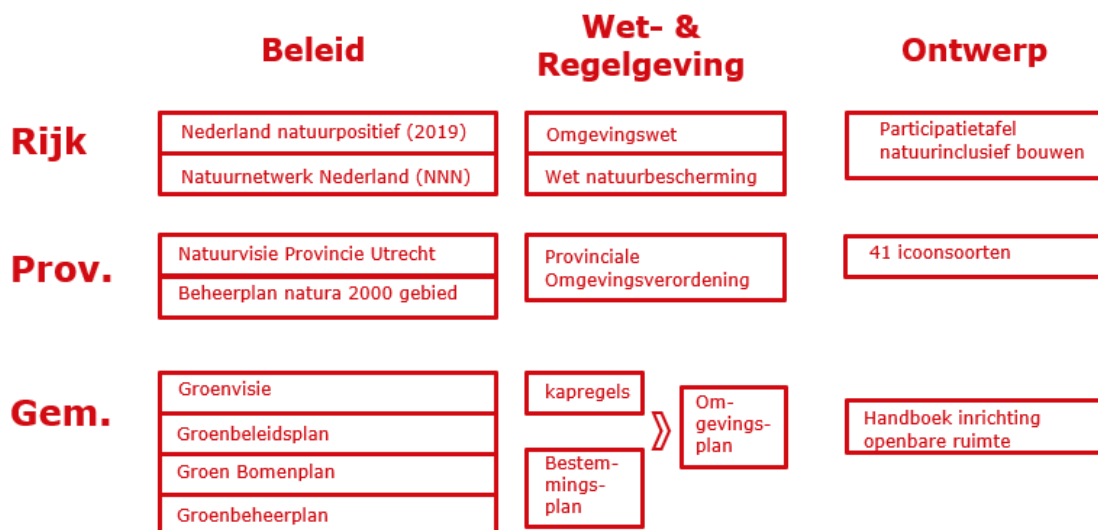
- Een gezonde leefomgeving;
- Een duurzame leefomgeving;
- Een veilige leefomgeving.

Wij zijn een aantrekkelijke, groene en rustige gemeente. Onze (groene) omgevingsambities zijn:

- Versterken en behouden van onze landschappelijke- en cultuurhistorische waarden;
- Realiseren van een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert;
- Realiseren van een klimaatbestendige gemeente en vergroten van biodiversiteit.

Samenhang in groenbeleid

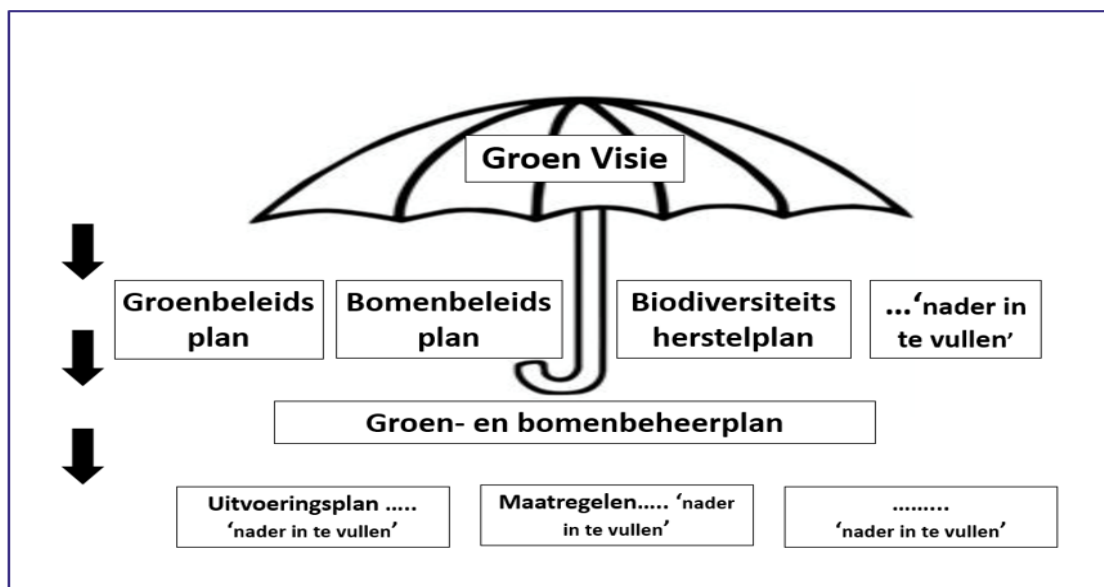
De gemeentelijke Groenvisie staat natuurlijk niet op zichzelf. Beleid, wet- en regelgeving en ontwerp richtlijnen zijn eveneens nauw met elkaar verweven (onderstaand overzicht ter illustratie).

Schematisch overzicht van een aantal belangrijke beleidsdocumenten, wet- & regelgeving en handreikingen voor ontwerp voor groen, op rijks-, provinciaal- en gemeentelijk niveau.

Groene paraplu

Binnen het totale groenbeleid van Vijfheerenlanden hebben de plannen een duidelijke samenhang (zie onderstaande afbeelding). Waar de nadruk van de Landschapsvisie buiten de bebouwde kom ligt, is deze GroenVisie meer gericht op binnen de bebouwde kom. Deze visie geeft handen en voeten aan de rol en betekenis van groen in gemeente Vijfheerenlanden en vormt de paraplu waaronder het beleid nader is uitgewerkt in het Groen Beleidsplan, het Bomen Beleidsplan en het Biodiversiteitsherstelplan. Mogelijk dat hier in de toekomst nog andere groene beleidsplannen aan toegevoegd gaan worden. Deze beleidsplannen geven aan op welke wijze de visie op natuur, groen en bomen nader wordt ingevuld. Hieruit volgen dan de concrete uitwerkingen voor het beheerplan groen en bomen en de specifieke maatregelen, uitvoeringsplannen of (integrale) uitvoerings- of omgevingsprogramma's, die aangeven wat we precies gaan doen.

Schematisch overzicht van de verschillende groenplannen, die allen vallen onder de paraplu van deze GroenVisie.

1. Historie van groen

Vijfheerenlanden ligt in het Groene Hart, ingeklemd tussen de rivieren de Linge en de Lek. Het landschap is gevormd door het stroomgebied van de rivieren, na de laatste ijstijden (10.000 jaar geleden). De huidige gemeente was een uitgestrekt moerasgebied waar op grote schaal veenvorming plaatsvond. Zand dat door de rivieren werd afgezet werd verstoven tot zandruggen. Klei werd afgezet als de rivieren buiten hun oevers traden en in combinatie met het veen leverde dit een goede voedingsbodem op voor bosvegetatie en uiteindelijk bosveen. Het huidige landschap kenmerkt zich door een mix van oude stroomruggen en veengebieden. Ons grondgebied is typisch een overgangsgebied van het rivierengebied naar het laagveengebied. Het zuidwestelijk deel behoort tot de Alblasserwaard en de streek Vijfheerenlanden.

1.1 Ons landschap

De Alblasserwaard kenmerkt zich – merendeel buiten onze gemeentegrenzen - door laagveenontginningen met een open veenweidenlandschap en met smalle percelen langs de lintvormige ontginningsassen met een dubbele lintstructuur langs de veenstroom of vaart. De Alblasserwaard is een open, waterrijk gebied met een karakteristieke regelmatige indeling, hoofdzakelijk in oost-west richting.

In Vijfheerenlanden en het deel van de Alblasserwaard dat binnen onze gemeentegrenzen valt, is het landschap iets minder open gestructureerd in opbouw. De Vijfheerenlanden vormen een overgangszone tussen het veenweidelandschap van Zuid Holland en het rivierenlandschap van Gelderland, mede ten gevolge van de grote stroomruggen en zandige oeverwallen. Hierdoor is er meer sprake van een mozaïeklandschap met langgerekte ontginningsdorpen, die op de hoogste delen (onder andere stroomruggen van de Lek) liggen. In de laagste delen (komgronden) liggen de graslanden met een oud en karakteristiek slotenpatroon.

1.2 Functie en gebruik groen

De veenweiden van de Alblasserwaard bieden ruimte voor grasland, koeien, (weide) vogels, rietlanden en moerassen. Kenmerkend zijn hier ook de (knot)wilgensingels.

In de Vijfheerenlanden zien we glanshaverhooilanden, stroomdalgraslanden en uiterwaarden. Op de hoger gelegen delen zijn meidoornhagen en fruitboomgaarden te vinden en in de laaggelegen komgronden liggen grienden en populierenbossen. Vijfheerenlanden kent maar liefst drie Natura 2000 gebieden:

- de Zouweboezem;
- de uiterwaarden Lek (Koekoek);
- het Lingegebied & Diefdijk-Zuid.

Deze onderdelen van het Natuurnetwerk Nederland zijn uiteraard de basis van de groenstructuur van Vijfheerenlanden. Deze worden aangevuld met bijzondere landschapselementen als oude wielen,

eendenkooien of markante inrichtingen. Beschermde heikikker gebied Broekgraaf is hiervan een goede illustratie. Net als polder Quakernaak ten oosten van Meerkerk. Specifiek aangelegd als natte, moeras-sige natuur, met griend, bos, struweel en een ruigtestrook in het zuiden en dotterbloemgrasland en kruidenrijk grasland in het noorden. Natte graslanden en poelen voor de purperreiger, amfibieën en libellen en een wandelroute voor recreanten complementeren dit landschapselement.

2. Rol en betekenis van groen

Groen is meer dan alleen aankleding. Groen vervult een belangrijke rol voor de waterhuishouding en biodiversiteit in de bebouwde omgeving. Groen brengt leven in de stad of het dorp. Het brengt de natuur dichtbij. Groen draagt bij de hittestress in de bebouwde kom te verminderen of kan helpen de effecten van geluid te beperken. Ook de meerwaarde in relatie tot gezondheid en welbevinden is duidelijk. Werknemers met burnout klachten hebben bijvoorbeeld baat bij activiteiten in het groen. Bekend is ook dat kinderen in een groene omgeving minder ADHD-medicatie gebruiken. Groen kan ook een positief effect hebben op de vastgoedwaarde van woningen en kantoren. De rol en betekenis van natuur, groen en bomen in stad en dorp zijn niet te onderschatten.

2.1 Waardering door inwoners

De inwoners van Vijfheerenlanden waarderen onze groene leefomgeving. Een onderzoek onder ons inwonerspanel (september 2022) bevestigt dit. Het laat zien dat een meerderheid (60%) tevreden of zeer tevreden is met de hoeveelheid groen. Ook over de kwaliteit (47%) en de afwisseling (48%) van het groen is men tevreden. De meningen zijn iets meer verdeeld over het onderhoudsniveau. Volgens onze inwoners maakt het groen hun woonplaats mooier (86%). Het openbaar groen wordt het meest gebruikt om van de natuur te genieten (75%) en voor het maken van een ommetje (74%).

De meerderheid van onze inwoners (75%) vindt dat groen aantrekkelijk moet zijn voor mens en dier en volgens 64% is het groen een goede manier om klimaatverandering tegen te gaan.

2.2 Visie op groen in Vijfheerenlanden

Onze GroenVisie bouwt voort op bovenstaande inzichten. Vertrouwde groene ambities worden aangevuld met de laatste inzichten en actuele thema's als klimaatrobuust en biodiversiteitsherstel.

GroenVisie

Groen verbindt. Het zorgt voor een gezonder en socialer leven. Met ruimte voor ontspanning en ontmoetingen. Groen zorgt ook voor een ecologisch sterke en duurzame leefomgeving. Planten en dieren kunnen zich gemakkelijk verplaatsen en verspreiden. Elke inwoner heeft voldoende groen in de directe omgeving.

Vijfheerenlanden beseft dat groen essentieel is voor de omgevingskwaliteit en leefbaarheid in onze gemeente. Het groen moet daarom zo optimaal mogelijk functioneren. Uiteraard in goede samenhang met andere functies in de buitenruimte, zoals mobiliteit, werken en wonen. De verbindende kwaliteit van groen vormt de basis voor onze GroenVisie.

Deze GroenVisie is voor de lange termijn. Het laten ontstaan van een volwassen groengebied met bomen, heesters, planten of kruiden is immers een kwestie van lange adem. Daarom is de looptijd van dit plan tot 2040, waarbij elke 6 jaar wordt nagegaan of bijsturing nodig of gewenst is.

3. Drie groene principes

In onze leefomgeving speelt groen een belangrijke rol. De gemeente zorgt ervoor dat het groen goed 'presteert'. Daar bedoelen we mee dat we zorgen voor voldoende groen in de buurt, dat voldoet aan wensen en behoeftes en dat veilig en beheerbaar is. Wij hanteren drie principes voor bescherming, ontwerp en beheer van groen:

- **Verbindend principe;**
- **Natuurvolgend principe;**
- **Kwaliteitsgericht principe.**

3.1 Verbinding

Verbinding is de sleutel tot functioneel groen. Een samenhangend groen(blauw) netwerk dat door de gehele gemeente ligt, zorgt voor ordening en uitwisseling. Het stimuleert het maken van ommetjes en gebruik voor andere recreatiedoeleinden van inwoners. Het zorgt er ook voor dat planten en dieren zich kunnen verplaatsen van stad of dorp naar het buitengebied en andersom. Het netwerk bestaat uit 'structuurbepalend groen', in uiteenlopende verschijningsvormen. Bossen, bosschages, singels, watergangen, bomenlanen, plantsoenen, bermen en oevers maken hier onderdeel van uit, evenals natuurgebieden en parken.

Verbinding staat centraal. Vaak is dat in de vorm van een ecologische verbinding, soms is alleen sprake van een visuele verbinding. In delen van de groenstructuur is de huidige groenbeleving wellicht minder groot, maar is het streven het groen op deze plekken te versterken. Zoveel mogelijk integraal, dus in samenspraak met andere functies in de buitenruimte en in samenspraak met inwoners. Is een wegvak toe aan vervanging, dan is dat een logisch moment om te bekijken of vergroenen van de straat wenselijk is. Komen landbouwgronden beschikbaar op locaties die interessant zijn voor het versterken van de van de Groenstructuur, dan is het te overwegen om deze strategische gronden aan te kopen en het natuurlijk beheer bijvoorbeeld samen met het Utrechts Landschap op te pakken.

Verbinding betekent dat we streven naar een robuust netwerk. Liever één grote groenstrook dan verspreid (versnipperd) groen in de straat. Liever bomen in een plantvak met andere bomen, struiken, vaste planten en grassen, dan bomen in een kale boomspiegel. De ervaring leert namelijk dat robuuste plantvakken beter functioneren én efficiënter te onderhouden zijn. Een boom in een groenstrook wordt vaak ouder dan eenzelfde boom in de stoep.

3.1.1 Groenstructuur

Wij werken aan een robuust groen raamwerk binnen onze gemeentegrenzen. Dat wil zeggen dat grote groengebieden en de verbindingen daartussen zorgen voor een groen netwerk: De groenstructuur.

De groenstructuur sluit aan op regionale en nationale groene verbindingen, zoals de structuur van Natuurnetwerk Nederland (NNN) en ook op bestaande stedelijke structuren. Het groene geraamte vormt de visueel en ecologisch samenhangende ruimtelijke structuur van Vijfheerenlanden. Het is een gezond, soortenrijk, evenwichtig, robuust en aaneengesloten netwerk van natuur- en groengebieden en ondersteunt de thema's voortkomend uit deze visie. Het behouden en versterken van deze groenstructuur is van algemeen belang.

Landschap Linghe gebied Diefdijk zuid

De groenstructuur is geen star raamwerk, die er overal hetzelfde uitziet. Hij sluit aan op het landschap en lokale condities. De groenstructuur is flexibel, evenwel sterk en robuust. Een structuur die goed herkenbaar is, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Een structuur die ook in nieuwe woonwijken te beleven is en aansluit op de groenstructuur buiten de bebouwde kom. In de gemeente Vijfheerenlanden is het behoud en versterking van de groenstructuur het uitgangspunt.

Opbouw groenstructuur

De groenstructuur is een samenhangend netwerk van groengebieden en groene verbindingen. Dit groene raamwerk vormt een visueel, (cultuur)historisch en ecologisch samenhangende ruimtelijke structuur van onze gemeente. Het versterkt de hoofdinvalswegen van de bebouwde kom en accentueert de toegangswegen van de wijken. Watergangen, buurtparken en groene oases als begraafplaatsen en natuurtuinen complementeren de groenstructuur. Buiten de kom zijn het de verbindingswegen en watergangen tussen dorpen en kernen en natuurgebieden.

Binnen de groenstructuur wordt onderscheid gemaakt tussen:

- Hoofdgroenstructuur en;
- Nevengroenstructuur;
- Groene stapstenen.

Het overige groen in de openbare ruimte valt onder de noemer:

- Omgevingsgroen.

Het omgevingsgroen vormt het grootste deel van het groen en is van belang vanwege de groenmassa. Het structuurgroen zorgt voor de verbinding.

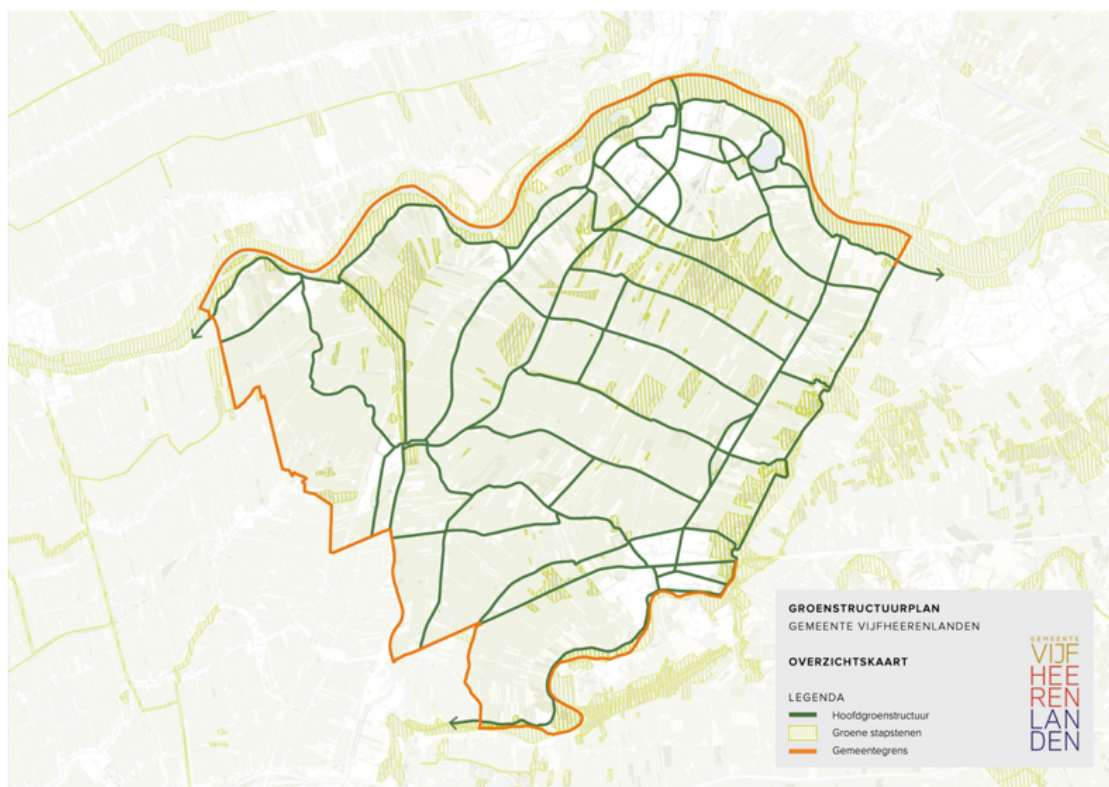
Buiten de bebouwde kom is alleen sprake van een Hoofdgroenstructuur, geen Nevengroenstructuur. Het kan het karakter hebben van een bomenrij of bijvoorbeeld een zone met bloemrijk ruw gras, al naar gelang het landschap waar de structuur doorheen loopt. Hier is het streven om, in samenspraak met eigenaren of beheerders, zoveel mogelijk met natuurlijke, gebiedseigen soorten te werken.

Binnen de kom is er een Hoofd- en een Nevengroenstructuur. Deze verschilt qua karakter van elkaar. De Hoofdgroenstructuur is robuust, waarbij de nadruk ligt op het verbinden. De Nevengroenstructuur is fijner vertakt en brengt het groen dieper de wijken en kernen in. In de Hoofdgroenstructuur ligt de nadruk op natuur en ecologische waarden. Terwijl in de nevengroenstructuur meer ruimte is voor identiteit van de wijk of kern, beeldwaarde, klimaatsoorten, exoten of cultuurvariëteiten. Let wel: dit is slechts een uitgangspunt. Sommige Nevenstructuren hebben een meer natuurlijke uitstraling, terwijl er binnen de bebouwde kom ook Hoofdgroenstructuren zijn met een cultureel karakter.

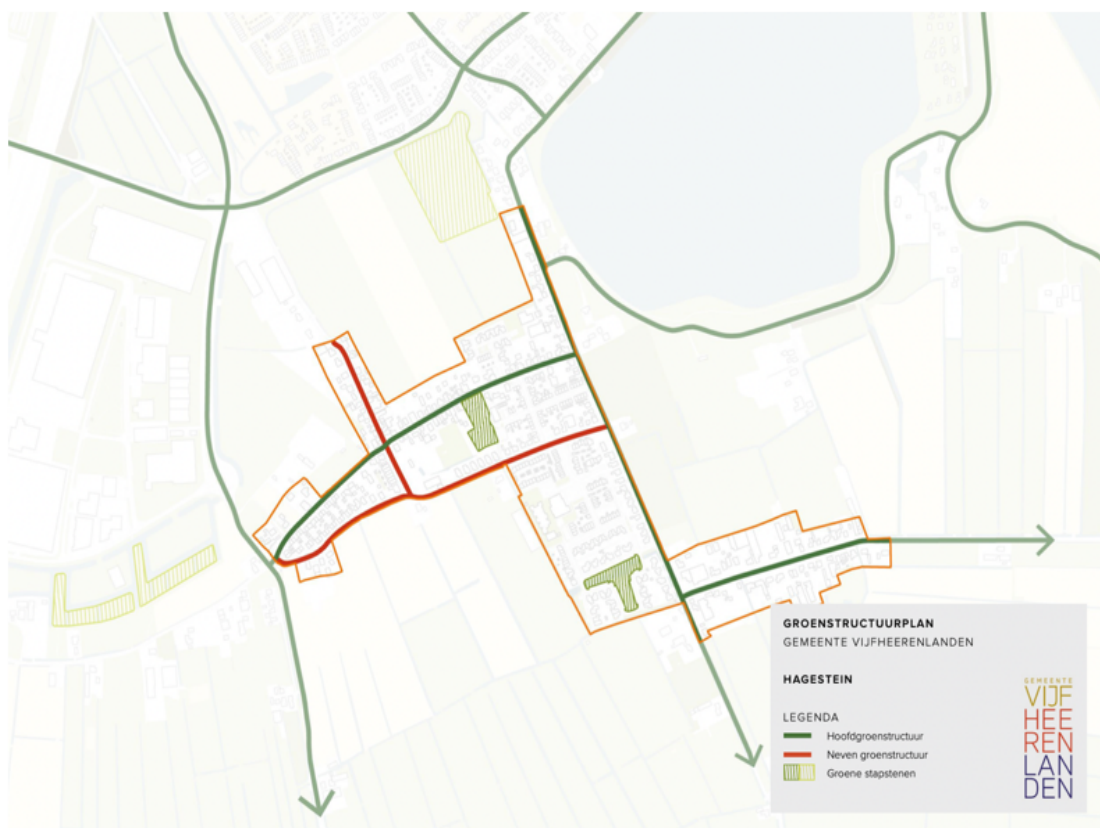
Op de topografische kaart is de Hoofd- en Nevengroenstructuur als een lijn weergegeven. De groenstructuur betreft echter al het groen in de volledige openbare ruimte tussen de (private) percelen in. Het groen op de kopse kant van zijstraten van de structuur behoort ook tot de groenstructuur, voor zover het binnen de gevellijn langs de hoofdstraat ligt. Ter illustratie: wanneer een groenvak nog een aantal meters doorloopt in de zijstraat, behoort dit ook tot de groenstructuur. Bestaat de structuur uit laanbomen in boomspiegels, dan horen de kopse bomen in de zijstraat niet tot de groenstructuur.

De Groene stapstenen zijn de groene oases, ofwel locaties met veel groen. Dat kunnen binnen de bebouwde kom plantsoenen, boomweides, (pocket)parkjes, bosschages of begraafplaatsen zijn. Buiten de bebouwde kom zijn dit bijvoorbeeld eendenkooien of grienden.

Hieronder staan twee afbeeldingen. De eerste afbeelding geeft de Hoofdgroenstructuur van Vijfheerenlanden weer. De tweede is een illustratie van de groenstructuur binnen de bebouwde kom, in dit geval van Hagestein. In bijlage I is de groenstructuren voor alle dorpen en steden afzonderlijk op de topografische kaart weergegeven.

Hoofdgroenstructuur gemeente Vijfheerenlanden

Groenstructuur van Hagestein (zie bijlage I voor Groenstructuren van alle andere dorpen en steden).

Aanwijscriteria Hoofdgroenstructuur

De hoofdcriteria voor het aanwijzen van de Hoofdgroenstructuur zijn:

- Verbindingsfunctie;
- Historische functie;
- Ecologische functie.

Beeldkwaliteit en klimaatfunctie zijn aanvullende criteria. Buiten de bebouwde kom verbindt het groen langs een weg of watergang bijvoorbeeld twee natuur (NNN) gebieden met elkaar. Een laanbeplanting langs oude verbindingsweg tussen twee dorpen heeft bijvoorbeeld een historische functie. Een locatie met gebiedseigen beplanting kan binnen de Hoofdgroenstructuur een waardevolle ecologische functie hebben.

Binnen de bebouwde kom is met name het groen langs hoofdontsluitingswegen, historische infrastructuur en grote watergangen bepalend voor de Hoofdgroenstructuur.

Aanwijscriteria Nevengroenstructuur en Stapstenen

De aanwijscriteria voor de Nevengroenstructuur en voor Stapstenen zijn:

- (Lokale) verbindingsfunctie;
- Buurtfunctie;
- Beeldkwaliteitsfunctie;
- Klimaatfunctie;
- Historische functie;
- Ecologische functie.

De Nevengroenstructuur binnen de bebouwde kom is een fijn netwerk van groene linten of arealen in de wijk of buurt. Het brengt de natuur (bijna) tot aan de voordeur. Het kan gaan om gebruiksgroen, zoals speelterreinen of groenstroken met wandelpaden. Dit groen heeft vooral een recreatieve waarde. Het kan ook gaan om belevingsgroen dat niet vrij toegankelijk is, maar alleen te beleven is vanaf de rand. Soms siert het groen van oudsher een bepaalde plek. Op andere plekken is het meer aankledingsgroen, dat vooral een toegevoegde waarde heeft voor de beeldkwaliteit van de plek. Het groen van de Nevengroenstructuur kan ook de leefbaarheid van de buurt versterken, doordat het hemelwater opvangt of zorgt voor broodnodige verkoeling op warme zomerdagen.

De Stapstenen zijn binnen de bebouwde kom min of meer afgebakende groengebieden, bosschages of plantsoenen in de wijk die een belangrijke functie vervullen voor planten en dieren als rust- en voedingsplek of voor de voortplanting. Buiten de kom zijn het natuurgebieden, andere NNN gebieden of bijvoorbeeld cultuurhistorisch waardevolle groengebieden.

Omgevingsgroen

Het overige groen in de wijk of het buitengebied valt onder de noemer 'Omgevingsgroen'. Dit vormt geen onderdeel van de groenstructuur. Dit is wel een belangrijk deel van het groen, met name vanwege het grote volume, de grote variatie en verscheidenheid. Bomen en planten die hier van nature thuishoren wisselen elkaar af met gekweekte varianten en cultuurgewassen. Dit eigentijds groen in wijken en woonstraten vervult een belangrijke rol voor de leefbaarheid. Voor een gezonde, klimaatrobuuste- en biodiverse inrichting.

Locatie

Bij ontwerp, beheer en behoud van de groene buitenruimte, komt dit onderscheid tussen Hoofd-, Nevenstructuur/Stapstenen en Omgevingsgroen terug. In beginsel gaat de meeste aandacht uit naar de Hoofdgroenstructuur, gevolgd door de Nevenstructuur en vervolgens het Omgevingsgroen. Er wordt gezorgd voor passend groen in de wijken. Bijvoorbeeld om hittestress tegen te gaan. Er wordt per locatie bekeken wat nodig en gewenst is. Verder is het gebruikelijk dat zichtlocaties en plekken waar veel mensen komen, zoals het centrum, extra aandacht krijgen.

Hoofdgroenstructuur, Meent te Leerdam

3.2 Natuurvolgend

De gemeente Vijfheerenlanden ontwerpt en beheert zoveel mogelijk natuurvolgend. Niet alles kan overal. De nationale beleidslijn is dat we onze ruimtelijke ontwikkeling aanpassen aan water en bodem, in plaats van andersom. Binnen de gemeentegrenzen biedt de rijkdom aan natuurgebieden hiervoor de inspiratie. Natuurvolgend wil zeggen dat we proberen de natuur zo goed mogelijk na te bootsen. En door samen te werken met de natuur in plaats van te vechten tegen de natuur. Dat doen we door natuurlijke processen te observeren in de omringende natuurgebieden en deze zo goed mogelijk toe te passen in de bebouwde omstandigheden. Ook wordt rekening gehouden met het veranderend klimaat. Dat gebeurt bijvoorbeeld door de aanleg van robuuster groen, met meer gebiedseigen soorten. Deze 'zo natuurlijk mogelijke' blik biedt de beste kansen voor een functioneel, gezond, biodivers en toekomstbestendige groene buitenruimte. Nadrukkelijke aandacht voor de bodem en het bijbehorende bodemleven is daarbij onontbeerlijk. De bodem vertelt ons welke planten er gedijen. Hier maken we gebruik van, in plaats van grond geschikt maken voor een specifieke plantsoort.

Natuur-inclusief bouwen of aanleggen is een andere uitwerking van deze natuurvolgende ambitie. Dat wil zeggen meer ruimte voor groen bij nieuwbouw, renovatie of herinrichting. Dat kan in de gebouwen, bijvoorbeeld door toepassen van neststenen in de gevels of beplantingen op daken en tegen gevels. Aandacht voor groen bij nieuwbouw kan ook in de directe omgeving, door bestaande bomen op het terrein in te passen of met een duidelijk doel nieuw groen en bomen aan te planten.

In het groenbeheer zorgt natuurvolgend voor minder maaien, minder schoffelen en minder bemesten. Het begint met: beter kijken/luisteren naar de bodem. Wat groeit hier van nature en daar passen we onze beplantingskeuze op aan. Er wordt gekeken of in een groenvak of een groengebied wordt bereikt wat we voor ogen hadden. En als er iets anders ontstaat beoordelen we hoe we daar ons voordeel mee kunnen doen. Het snippergroen en afzonderlijke groenvakjes verdwijnen langzamerhand uit het straatbeeld en er komen grotere groenvakken voor terug. Groenvakken waar alle elementen samenkomen, van bomen tot struiken tot bodembedekkende beplanting. Het strakke gazon verliest zijn positie als het meest dominante groen in de stad of het dorp. Intensief groenbeheer heeft zijn langste tijd gehad. We gaan meer natuurvolgend beheren.

Er wordt rekening gehouden met natuurlijke processen. Waar mogelijk wordt de buitenruimte op een natuurlijke wijze ontworpen. De huidige kwaliteit van het groen moet minimaal gelijk blijven. Het aandeel aan groengebied binnen de bebouwde kom moet worden vergroot. Dit alles vanuit de overtuiging dat:

- Uitdagingen op het gebied van biodiversiteit, klimaat en verontreiniging gebaat zijn bij goed functionerende groengebieden, bosschages, bermen en bomen;
- Natuurlijk groen van grote betekenis is voor onze gezondheid en welbevinden.

De kwaliteit van het groen versterken is wenselijk, vanwege maatschappelijke veranderingen als compact wonen en thuiswerken. Er is meer behoefte ontstaan aan groen voor recreatie, mobiliteit, sport en ontspanning. Daarmee is toekomstbestendig ontwerpen en beheren van onze groene buitenruimte niet

langer een optie maar een noodzaak. De klimaatverandering en teruglopende biodiversiteit benadrukken deze noodzaak nog eens. Groen, water en bodem spelen een belangrijke rol bij waterberging en temperatuurbeheersing en zijn de belangrijkste dragers voor de soortenrijkdom en natuurlijke leefgemeenschappen.

3.3 Kwaliteitsgericht

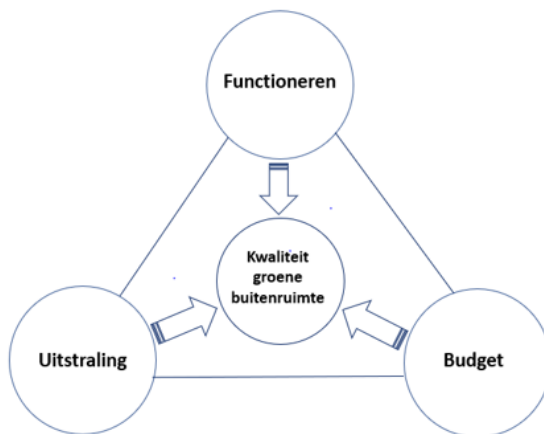
De huidige kwaliteit van het groen moet minimaal gelijk blijven. Het aandeel aan groengebied binnen de bebouwde kom dient te worden versterkt en het kroonvolume van de boom in stad of dorp moet groter worden.

De kwaliteit van het groen staat voorop. We willen niet investeren in groen dat ondanks goede verzorging toch nooit iets wordt, omdat het op de verkeerde plek staat of in een slechte conditie verkeert. Het streven is om van de buitenruimte een aantrekkelijke en aangename plek te maken om te wonen, werken, recreëren, winkelen en te verblijven. Een groene en levendige ontmoetingsplek.

Om de kwaliteit en betekenis van het groen op een locatie te beoordelen wordt integraal gekeken naar het groen, en de omgeving en de wisselwerking tussen beiden. De kwaliteit en betekenis van de bomen, struiken, vaste planten en kruiden wordt bepaald aan de hand van drie factoren:

- Functie;
- Uitstraling;
- Beheer.

Deze drie factoren worden in onderlinge samenhang beoordeeld. Het doel is om integraal te beoordelen of de groene inrichting past bij het gewenste gebruik (functioneren), of de (beeld)kwaliteit goed is (uitstraling) en of de locatie doelmatig is te beheren (valt het binnen het beheerbudget).

De kwaliteit van de groene buitenruimte op een locatie bepalen we aan de hand van de functie en uitstraling van de locatie in relatie tot de beheerkosten

4. Toekomstbeeld groenstructuur en omgevingsgroen

Wat gaan we doen om onze groene buitenruimte te behouden en te versterken? We treffen maatregelen of stellen uitvoeringsplannen op die verbindend, natuurvolgend of kwaliteitsgericht zijn. De te treffen maatregelen of uitvoeringsplannen geven invulling aan onze groene ambities (die weer aansluiten op onze ambities uit de Omgevingsvisie).

Onze groene ambities zijn:

- Vergroenen
- Groeninclusief ontwikkelen;
- Identiteit, behouden en versterken;
- Klimaat, inspelen op opwarming;
- Biodiversiteit vergroten;
- Gezondheid stimuleren.

4.1 Vergroenen

Gemeente Vijfheerenlanden wil qua groenindex in 2030 behoren tot de bovenste helft van de gemeentes. De groenindex is een graadmeter voor de hoeveelheid groene biomassa per oppervlak (groenmonitor 2017). Dit betekent dat er binnen de bebouwde kom meer ruimte moet komen voor (grote) bomen, struiken, heesters, vaste planten en kruiden, in plaats van beton en gazon. Zowel binnen de groenstructuur, als ook in rest van de buitenruimte in de wijken, buurten en straten.

Wat gaan we doen?

Behoud en versterking van de robuuste groenstructuur en functioneel omgevingsgroen door:

- minder verharding, meer groen
- verbinden/herstellen van structuren
- vergroten van de variatie in groen;
- toename van gebiedseigen beplanting
- minder gazon, meer kruidenrijk gras
- vaste planten concept 'De Tuinen van Vijfheerenlanden' op meer plekken toepassen
- minder versnipperd groen, meer robuuste plantvakken

Een vitale groene buitenruimte met een hoge beleefbaarheid moet letterlijk en figuurlijk groeien. Dit betekent dat er altijd 'werk in uitvoering' is. Zowel voor de inrichting als voor het beheer. Het groen binnen de bebouwde kom is voor een deel anders van samenstelling en karakter dan het groen buiten de bebouwde kom. Dat is logisch vanwege de grote verschillen in omstandigheden waarin planten en dieren moeten opgroeien. Het streven is wel om binnen- en buitengebied goed op elkaar aan te laten sluiten.

Voor het buitengebied is de landelijke en provinciale doelstelling om een groen-blauwe dooradering te realiseren (5% in 2030 en 10% in 2050).

4.2 Groeninclusief ontwikkelen

Behoud en versterking van de Hoofd- en Nevengroenstructuren & stapstenen zijn uitgangspunt bij herinrichtingen, renovaties en andere omgevingsactiviteiten. Op deze locaties is groen nadrukkelijk aangemerkt als 'onmisbaar' voor het groene karakter van een wijk of dorp of is een belangrijke schakel in het samenhangende groen/blauwe netwerk. Bij integrale processen in de buitenruimte krijgen de groenstructuren op die wijze status die het groen voor wijk of kern borgt. Als behoud en versterking van de structuur op een bepaalde locatie niet mogelijk is, wordt in beginsel altijd gezocht naar mogelijke compensatie.

Voor ontwikkelingen en uitbreidingen zijn afspraken gemaakt in het Integraal Ruimtelijk Perspectief regio Utrecht, over Groen Groeit Mee. Wanneer er extra woningen of bedrijven komen dient er extra openbaar en toegankelijk (beleefbaar) groen te worden toegevoegd. De gemeente Vijfheerenlanden heeft geen vaste groennorm per wijk. Er blijft ruimte voor maatwerk.

Voor de inrichting geldt het principe van 'de juiste plant op de juiste plek'. Dat betekent met name dat de ondergrondse groeiruimte voldoende van kwaliteit en grootte moet zijn om het gewenste eindbeeld te kunnen verwezenlijken.

4.3 Identiteit behouden en versterken

Ieder dorp en iedere stad in deze gemeente heeft zijn eigen karakter. Het groen is een belangrijk onderdeel van de identiteit van de plaats en het versterkt de eigenheid van dorp of stad. Het groen benadrukt de natuurlijke beleving van de plaats. Het groen draagt bij aan een aangename leefomgeving. Het stimuleert ontmoetingen en versterkt de betrokkenheid. Groen werkt daarnaast waardeverhogend voor vastgoed, is aantrekkelijk voor bedrijvigheid en leidt tot meer recreatie én toerisme.

Behoud van identiteit betekent niet altijd behoud van wat er nu is aan groen. Soms kan de groene buitenruimte een opwaardering gebruiken. Bijvoorbeeld op plekken waar nu kleine bolbomen staan, terwijl er plek is voor grotere bomen, die bovendien minder onderhoud vergen. Of een locatie met een uitgestrekt gazon, dat niet voor spelen of recreëren wordt gebruikt en omgevormd kan worden tot een kruidenrijk – ecologisch – groengebied. Uiteindelijk bepaalt de bodem een deel van de uitstraling/identiteit van een gebied. Zo hoort een wilg op natte kleigrond en een eik op zandgrond.

4.3.1 Tuinen van Vijfheerenlanden

Van oudsher is voor het beheer en onderhoud van groen gewerkt met de CROW Beeldkwaliteitsystematiek. Op basis van deze methode wordt een relatie gelegd tussen de beeldkwaliteit en het onderhoudsniveau. Voor bepaalde vegetatietypes (gazons) wordt deze systematiek nog steeds gehanteerd. Voor heester- en vaste plantvakken wordt meer gekozen voor het criterium beleving in plaats van onderhoudsniveau. Het vaste plantenconcept, ook wel 'De Tuinen van Vijfheerenlanden' genoemd, richt zich meer op de beleving van de beplanting en minder op het onderhoudsniveau. Door combinatie van vaste planten worden (on)kruiden niet als storend ervaren of voegen zelfs iets toe aan het beeld. Er ontstaat een samenwerking met de natuur, wat leidt tot een klimaatbestendig plantvak.

De sortimentskeuze van De Tuinen van Vijfheerenlanden komt in samenspraak met lokale plantentelers tot stand. Het is een mix van planten die goed samengaan. Deze mix kan van locatie tot locatie verschillen. Mede afhankelijk van de bodemsamenstelling. Voorwaarden voor een goede mix zijn:

- Lage kostprijs;
- Lage beheerkosten op termijn;
- Goede beeld- en belevingskwaliteit;
- Hoge nectarwaarde;
- Bloeiend van april tot november.

De Tuinen van Vijfheerenlanden aan de Lijnbaan te Vianen

De Tuinen van Vijfheerenlanden liggen binnen de bebouwde kom, als onderdeel van de groenstructuur.

4.3.2 Bomen

Voor bomen is veiligheid het voornaamste criterium voor beheer en onderhoud, maar ook voor bomen geldt dat ze 'op beeld' moeten zijn. Dat wil zeggen dat er geen sprake mag zijn van te laat opkronen of probleemtakken laten zitten in de kroon, die op termijn structurele problemen kunnen veroorzaken. Voor bomenlanen geldt dat deze tijdig en liefst geleidelijk vervangen worden.

Het streven is om bomen te hebben met een zo natuurlijk mogelijke groeivorm (natuurvolgend). Dat wil zeggen met een boomkroon die naar alle kanten zoveel mogelijk vrij uitgroeit. Het eenzijdig of drastisch snoeien van bomen wordt zo min mogelijk toegepast. Behalve bij exemplaren waarbij dit van oudsher gebruikelijk is, zoals bij knotwilgen, grienden of leilinden langs een gevel. Bij straatbomen worden de boomkronen wel opgekroond, zodat het verkeer er veilig onderdoor kan.

Mogelijke maatregelen voor het versterken van identiteit zijn:

- Aanleg van De Tuinen van Vijfheerenlanden op verschillende prominente plekken
- Versterken en verbinden van hoofdgroenstructuur
- Laanboomstructuur herstellen
- Boom-, plantkeuze afstemmen op het gebied.

4.4 Klimaat, inspelen op opwarming

Groen en bomen leveren een belangrijke bijdrage aan het klimaatrobuust maken van de leefomgeving. Groen zorgt bijvoorbeeld voor luchtzuivering, door afvang van fijnstof. De voornaamste bijdragen van groen zijn het tegengaan van hittestress, het verbeteren van de waterhuishouding en CO2 opslag.

Bomen werken verkoelend door schaduwwerking en door verdamping via de bladeren. In de stad kan het tot 7 graden warmer zijn dan op het platteland. Toenemende versterking van tuinen en buitenruimtes versterkt niet alleen de opwarming binnen de bebouwde kom, maar ook de problemen met afwatering. Meer bladerdek kan het hemelwater beter opvangen en in onverharde bodems kan het water beter infiltreren en vastgehouden worden. Met als gevolg minder overbelaste rioleringsystemen en waterover-

last tijdens piekbuien. Belangrijker zijn tegenwoordig echter misschien wel de waterbuffers die hierdoor in de bodem worden opgeslagen en uitkomst bieden tijdens periodes van droogte.

Broeikasgas (CO₂) wordt als koolstof vastgelegd in het hout van bomen en de bodem. Ieder jaar opnieuw maakt een boom een jaarring. Afhankelijk van de omstandigheden wordt op deze wijze per boom tot wel 10 tot 40 kilo CO₂ per jaar opgeslagen. De bodem is dé voorraadkast voor koolstof. Het grootste deel van de koolstof in de bodem komt daar terecht via dode plantenresten en via uitwerpselen van organismen die van planten leven. Ze vormen een voedselbron voor het bodemleven.

Mogelijke maatregelen voor een klimaatrobuuste inrichting zijn:

- Groen voor verharding;
- Aanplant bomen als natuurlijke airco;
- Aanleg wadi's voor hemelwateropvang;
- Groene daken en gevelbeplanting plaatsen;
- Boomkroonvolume vergroten door onder andere groeiplaatsverbetering;
- Regenwater van daken afkoppelen en naar plantvak leiden;
- Aanleg van klimaatadaptieve parkeerplaatsen.

4.5 Biodiversiteit vergroten

Biodiversiteit ofwel alle wilde dieren, planten en micro-organismen en hun natuurlijke omgeving vormen een onmetelijke bron van rijkdom. Natuur dat ons diverse grondstoffen levert, zoals voedsel, zuiver water, bouwmaterialen, hout of vlechtmateriaal. Wereldwijd is driekwart van alle landbouwgewassen afhankelijk van bestuiving door wilde bijen en zweefvliegen. Ook het merendeel van onze bouwmaterialen, medicijnen en industriële grondstoffen betrekken we van biologische hulpbronnen. Biodiversiteit heeft een enorme economische meerwaarde. Ook voor recreatie en toerisme. Een gezond ecosysteem binnen de bebouwde kom is beter opgewassen tegen allerlei plagen en ziekten en zorgt voor lagere vervangingskosten.

Als graadmeters voor de biodiversiteit worden de soortenrijkdom en het boomkroonoppervlak gehanteerd.

Mogelijke maatregelen voor een biodiverse leefomgeving zijn:

- Omlooptijd bomen verhogen door grotere plantvakken;
- Percentage gebiedseigen beplantingen in Hoofdgroenstructuur naar 75%, in Wijkgroenstructuur naar 50%;
- Cultuurlijke beplanting met een hogere nectarwaarde aanplanten;
- Meer aandacht voor organisch materiaal en bodemleven;
- Minder bladblazen;
- Meer soortvariatie per locatie.

4.6 Gezondheid stimuleren

De betekenis van groen voor onze gezondheid en ons welbevinden is steeds beter gedocumenteerd. Duidelijk is dat groen bijdraagt aan een betere mentale gezondheid. Een groene omgeving nodigt uit om te bewegen en ontspannen. Daardoor speelt groen een rol bij de vermindering van overgewicht en diabetes type 2 en het verkleint de kans op hart- en vaatziekten. Er is een relatie gelegd tussen groen en hoe lang wij leven, het gewicht van onze baby's bij hun geboorte en de werking van ons immuunsysteem. Onze concentratie, geheugen en leerprestaties verbeteren bij contact met groen. Bewegen en welbevinden zijn de sleutelbegrippen als het gaat om de relatie tussen groen en gezond leven.

Mogelijke maatregelen voor een gezonde leefomgeving zijn:

- Aanleg van wandel- en fietsroutes;
- Realiseren van een natuurlijk ommetje in iedere wijk;
- Verbinden naar buiten bebouwde kom en aanleg klompenpaden
- Herstel/renovatie bomenlanen;
- Buurtpark, natuurspeelplaats, boomweide, natuurtuin, of bijvoorbeeld een groene recreatieplek binnen driehonderd meter vanaf ieder woonhuis.

5. Monitoren

We houden in de gaten of dat wat we voor ogen hebben met het groen op een plek ook echt werkt. Wordt de plek bijvoorbeeld gebruikt en gewaardeerd zoals bedoeld? Of komen de diersoorten terug die we wensen? Zo niet, dan moet bescherming, ontwerp of beheer worden bijgesteld. Of we stoppen er op die plek mee.

Gemeente Vijfheerenlanden hanteert verschillende vormen van monitoring om inzicht te krijgen in de voortgang van de uitvoering en daarmee het vervullen van de zes groene ambities. Door informatie te verzamelen naar aanleiding van getroffen maatregel of een uitvoeringsplan kunnen wij tijdig bijsturen waar dat nodig is.

We beoordelen verschillende aspecten in de monitoring van groen:

- Beeldkwaliteit;
- Beleving;
- Biodiversiteit;
- Groenindex.

Bij bomen ligt de nadruk bij monitoring op:

- Beeldkwaliteit;
- Veiligheid;
- Ziekten en plagen;
- Groeiplaatskwaliteit.

6. Ontwikkelingen en trends

De wereld ziet er in 2040 anders uit. De verstedelijking om ons heen zal sterk zijn toegenomen. Natuur inclusief bouwen is dan waarschijnlijk de nieuwe norm. Vogels en vleermuizen worden de nieuwe medebewoners van nieuwbouw. Gevelbeplanting en daktuinen worden belangrijke stapstenen in de ecologische verbindingzones. Het worden nieuwe dragers binnen de stedelijke groenstructuur. Hoe nuttig ook, voor het tegengaan van hittestress of het versterken van de biodiversiteit, maar in gevelgroen kun je niet wandelen. Des te belangrijker is het dat Vijfheerenlanden zijn eigen open en groene karakter behoudt en versterkt. Een groene oase van rust en ruimte.

Woningbouw en energietransitie vormen de grote maatschappelijke opgaven. Onze leefomgeving daarbij leefbaar houden is een grote uitdaging. Het vergt flinke veranderingen in de manier van denken en werken bij ontwikkelingen en de wijze waarop we processen voor buurtrenovaties of herinrichting invullen. Er zal meer en beter integraal gewerkt moeten worden. De rol en betekenis van groen en bomen dient een prominente rol te krijgen in het proces. Groen is meer dan aankleding achteraf. Het is een onlosmakelijk onderdeel van de inrichting en functionaliteit van de buitenruimte. Alleen door voor groen voldoende plek in te ruimen, zowel tijdens het ontwerpproces als tijdens de uitvoering buiten, kunnen we een toekomstbestendige buitenruimte waarmaken. Dat wil zeggen een aangename leefomgeving van goede kwaliteit, waar de natuur zijn gang gaat en wij daarvan optimaal profiteren.

Groen is één van de kernkwaliteiten van Vijfheerenlanden. Voor nu, maar zeker ook in de toekomst. De behoefte aan groen, rust en open ruimte zal alleen maar groter worden. Door te investeren in onze landschappelijke- en cultuurhistorische waarden en door de Hoofdgroenstructuur te versterken bereiden we ons hierop voor.

Aldus besloten door de raad van Vijfheerenlanden in zijn openbare vergadering van 12 december 2023

de raadsgriffier

K.I. (Krista) Goossens

de voorzitter

S. (Sjors) Fröhlich

Bijlage I: Begrippenlijst

Beheer	De investeringen. Ofwel het herstellen of versterken van de kwaliteit van het groen, door grootschalige vervanging, bomenlaan restauratie, reconstructie of herinrichting.
Biodiversiteit	De soortenrijkdom én de bijbehorende habitatten (leefgebieden) die hier van nature thuishoren.
Bomen Effect Analyse	Ofwel BEA. Een standaard beoordeling van de gevolgen van voorgenomen activiteit voor een boom, op basis van landelijke richtlijnen van de Bomenstichting en het CROW.
Bomenplanner	De Bomenplanner is een werkwijze om bomen - als grootste en meest kwetsbare groenelementen - vanaf het begin bij het planproces te betrekken.
Fysieke leefomgeving	Het grondgebied van gemeente Vijfheerenlanden en alle natuurlijke en culturele elementen daarin, boven en onder het maaiveld.
Groene Kaart	Geometrisch informatieobject of topografische kaart met daarop aangegeven beschermde bomenzones, bomenstructuren en solitaire bomen of boomgroepen, met bijbehorend register.
Groene oase	Groene stapsteen.
Groene stapsteen	Aangewezen groene oase, onderdeel van de groenstructuur. Een afgebakend gebied met veel groen. Binnen de bebouwde kom zijn dit onder andere plantsoenen, boomweides, (pocket)parkjes, bosschages of begraafplaatsen. Buiten de bebouwde kom zijn dit bijvoorbeeld eendenkooien of grienden.
Groenindex	De hoeveelheid groene biomassa per oppervlak binnen de kom (groenmonitor van de Wageningen universiteit)
Groenstructuur	Robuust groen raamwerk, ofwel samenhangende netwerk van groengebieden (groene stapstenen ofwel groene oases) en de verbindingen (hoofd- en nevenstructuren langs wegen en watergangen) daartussen.
Hittestress	Het fenomeen dat stedelijk gebied op zonnige dagen sneller opwarmt dan het buitengebied, doordat asfalt, stoeptegels en bouwmaterialen meer hitte absorberen. Dit raakt met name kwetsbare groepen als ouderen, kinderen, hart- en longpatiënten.
Hoofdgroenstructuur	Groene hoofdverbindingen – met veelal gebiedseigen beplanting - tussen groengebieden (groene stapstenen ofwel groene oases) langs hoofdwegen of belangrijke watergangen. Buiten de bebouwde kom verbindt het groen bijvoorbeeld natuur (Natuur Netwerk Nederland) gebieden en dorpen met elkaar. Binnen de bebouwde kom is met name het groen langs hoofdontsluitingswegen, historische infrastructuur en grote watergangen bepalend voor de Hoofdgroenstructuur.
Invasieve exoten	Planten en dieren die van nature niet in Nederland voorkomen, die schadelijk kunnen zijn voor de natuur ofwel onze eigen gebiedseigen soorten in gevaar brengen. Soorten als Japanse duizendknoop en berenklauw zijn niet wenselijk en worden zoveel mogelijk geweerd en bestreden om vermeerdering te voorkomen.
Klimaatadaptatie	Vorbereiding op de risico's van het veranderende klimaat door de omgeving hierop aan te passen.
Klimaatbestendig	Beschermde tegen de effecten van klimaatverandering. Ofwel zodanig ingericht dat de effecten van de klimaatverandering opgevangen kunnen worden: extreme hitte in de zomer, of langdurige en hevige regen.
Klimaatrobust	Klimaatbestendig.
Kwaliteitsgericht principe	Toetsing van de kwaliteit van groen op een locatie aan de hand van de drie factoren: uitstraling, functioneren en budget, die in onderlinge samenhang worden beoordeeld.
Natuurvolgend principe	Natuur en natuurlijke processen staan voorop bij bescherming, ontwerp en beheer en onderhoud van de groen in de openbare ruimte.
Nevengroenstructuur	Aanvullende groenverbindingen op de Hoofdgroenstructuur, onderdeel vormend van de groenstructuur binnen de bebouwde kom.
NP waarde	Nectar- en pollenwaarde. De nectar- en pollenwaarde geeft aan hoe populair de plant is bij de bijen. Het gaat niet langer alleen over kleur, bloeitijd en groeikracht, maar ook om herstel van de biodiversiteit.
Omgevingsgroen	Al het groen binnen de gemeentegrenzen dat geen onderdeel is van de groenstructuur van Vijfheerenlanden.
Onderhoud	De exploitatie. Ofwel de dagelijkse verzorging van groen en bomen, door snoei, maaien, groeiplaatsverbetering.
Piekbuien	Extreme regenval op een klein oppervlak, in een korte tijdsspanne, waardoor het rioleringssysteem overbelast kan raken en wateroverlast kan ontstaan.
Verbindend principe	Samenhangend- en een netwerk vormend groen, dat zorgt voor een ecologisch sterke en duurzame leefomgeving.
Waterbergend vermogen	Het vermogen van de bodem om het hemelwater op te slaan. Zo kan de bodem een wateroverschot aan water vasthouden en afgeven in tijden van droogte. Door hevige buien door de klimaatverandering wordt waterberging steeds meer van belang.
Waterinfiltratie	Het laten wegzakken van hemelwater in de bodem, waardoor we duurzamer en efficiënter omgaan met het water.

Bijlage II: Groenstructuurkaarten Vijfheerenlanden

